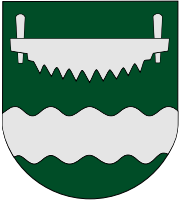

Kulttuuriympäristöselvitys

Ranuanjärven osayleiskaava

Ranuan kunta

Sweco Finland Oy

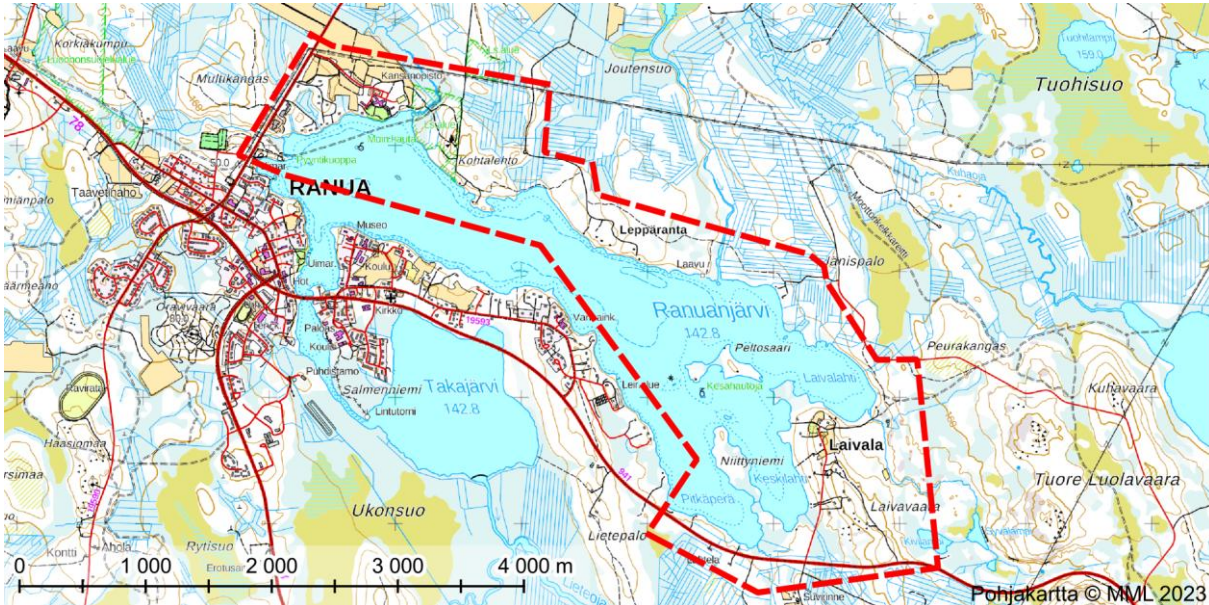
7.11.2024 / 17.9.2026
Kaisa Winblad

Sisältö

1.	Johdanto	3
2.	Suunnittelualue	4
2.1	Maiseman historiaa	5
	Leppäranta	6
	Laivala 8	
2.2	Suunnittelualan rakennuskanta	10
	Rakennusten ikärakenne	10
	Laivalan rakennuskantaa	12
2.3	Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet	14
2.4	Maakunnallisesti arvokkaat kohteet	14
3.	Inventoinnin tulokset	15
3.1	Arvottamisen periaatteet	15
3.2	Kohteet	16
3.3	Kohdekortit	17
1	Pyramidikattoinen kesänavetta / Ranua	17
2	Haapakumpu	18
3	Tuliniemi	19
4	Koivuranta	20
5	Laivala	21
6	Lepola (Laivala)	22
7	Laivalan aitat	23
8	Vaaralan aitta	24
9	Määttälä	25
10	Paukunpaikka	26
11	Vanha Alatalo	27
12	Leppäranta	28
13	Pyramidikattoinen kesänavetta / Mäkiranta	29
4.	Yhteenveto – arvokohteet ja suositukset	30
5.	Lähteet	31

1. Johdanto

Tämä kulttuuriympäristöselvitys liittyy Ranuan kirkonkylän osayleiskaavan muutokseen. Selvitys kohdistuu osayleiskaavan muutoksen kattamalle alueelle Ranuanjärven itä- ja pohjoispuolisille alueille.

Kuva 1. Osayleiskaava-alueen raja on esitetty kartalla punaisella katkoviivalla. (Taustakartta © MML 2023).

Kulttuuriympäristöselvityksen tavoitteena on tuoda esille suunnittelualan rakennetulle kulttuuriympäristölle tyypilliset erityispiirteet ja arvot, jotka tulee jatkossa huomioida osayleiskaavasuunnittelun pohjana. Inventoinnin pohjalta esitetään suositukset arvoalueiden ja -kohteiden huomioimiseksi osayleiskaavassa.

Selvitys pohjautuu olemassa oleviin selvityksiin ja inventointeihin, kirjallisiin lähteisiin, karttoihin, ilmakuviin ja valokuviin sekä maastokäyntiin. Lähtökohtaisesti inventoinnissa on tarkistettu kaikki suunnittelualueella sijaitsevat kohteet. Alueelle on tehty maastokäynti 6.6.2024. Maastossa kohteet on valokuvattu ulkoa. Lähdeaineistojen ja maastokäynnin pohjalta on tehty kohteiden alustava arvottaminen.

Selvityksen pohjana olleet lähdeaineistot:

- Ranuan kirkonkylän osayleiskaava (hyväksytty 10.6.2019, lainvoimainen 7.8.2019) / kaavaselostus
- Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi (LKYT) -hankkeen aineistot
- Itsenäisyyden ajan rakennusperintö Lapissa. Ulla Viitanen, Lapin rakennusperinne ry, 2017
- Rovaniemen – Itä-Lapin maakuntakaava, kulttuuriympäristökohteet 2014

Selvitys on laadittu keväällä ja kesällä 2024. Selvityksen on laatinut arkkitehti TkT Kaisa Winblad, Sweco Finland Oy. Selvitys on laadittu Ranuan kunnan toimeksiannosta, osana osayleiskaavatyötä.

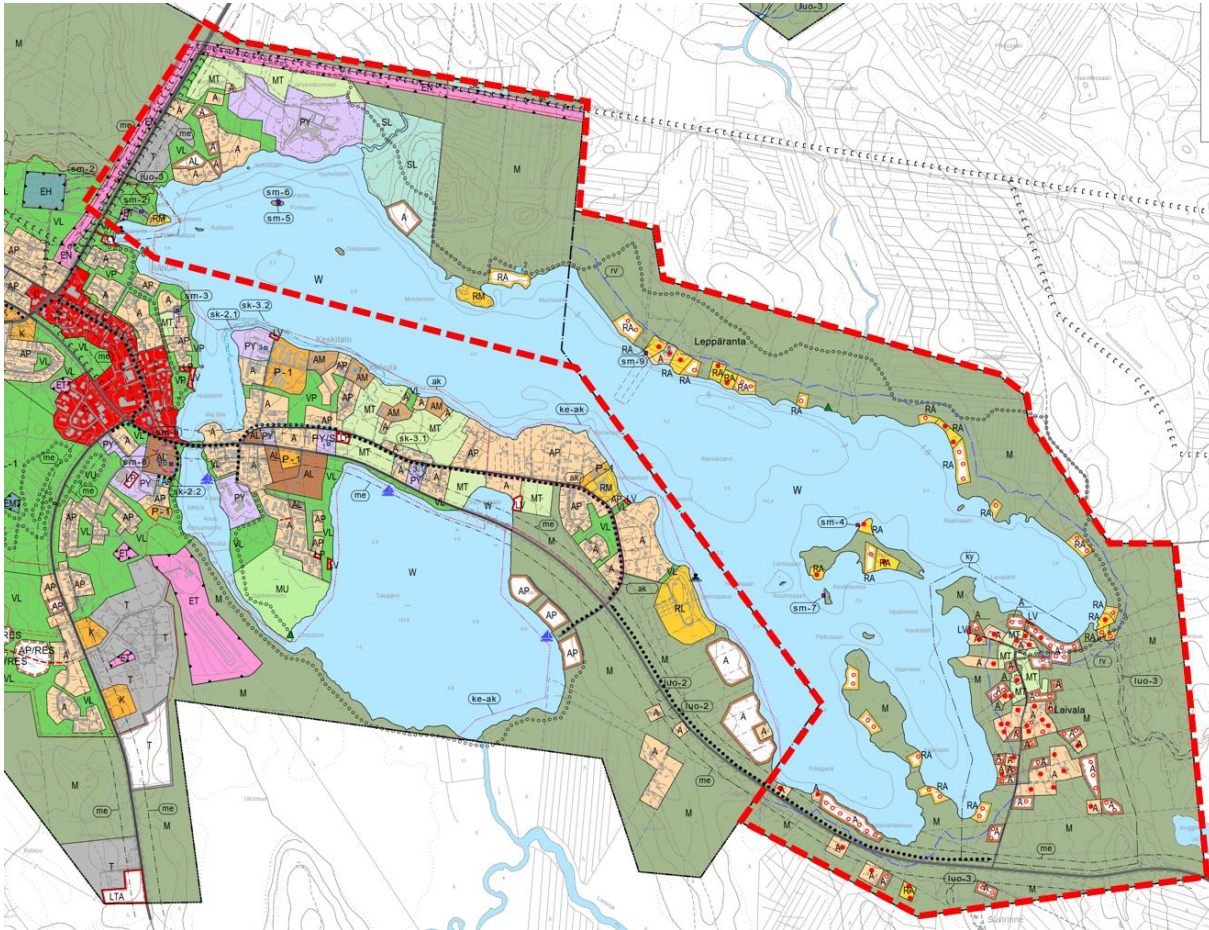
Selvityksen valokuvat 6.6.2024 ja 6.11.2024 Johanna Lehto ja Mikko Autio / Sweco Finland Oy, jos ei toisin mainita.

Selvitystä on täydennetty syyskuussa 2026. Selvitykseen on lisätty kaksi kohdetta:

- 12 Leppäranta
- 13 Pyramidikattoinen kesänavetta / Mäkiranta

2. Suunnitteluvaihe

Suunnittelualue sijaitsee Ranuan kunnan keskustaajaman itäpuolella Ranuanjärven ympärillä. Suunnittelualueeseen kuuluvat Ranuanjärven itä- ja pohjoispuolilla sijaitsevat alueet. Ranuan taajama ei kuulu suunnittelualueeseen.

Kuva 2. Ote Ranuan kirkonkylän osayleiskaavasta. Suunnittelualueen rajausta osoitetaan kartalla punaisella katkoviivalla.

2.1 Maiseman historiaa

Alueen maiseman ominaispiirteitä ja historiaa on tarkasteltu eri-ikäisten karttojen ja ilmakuvien avulla.

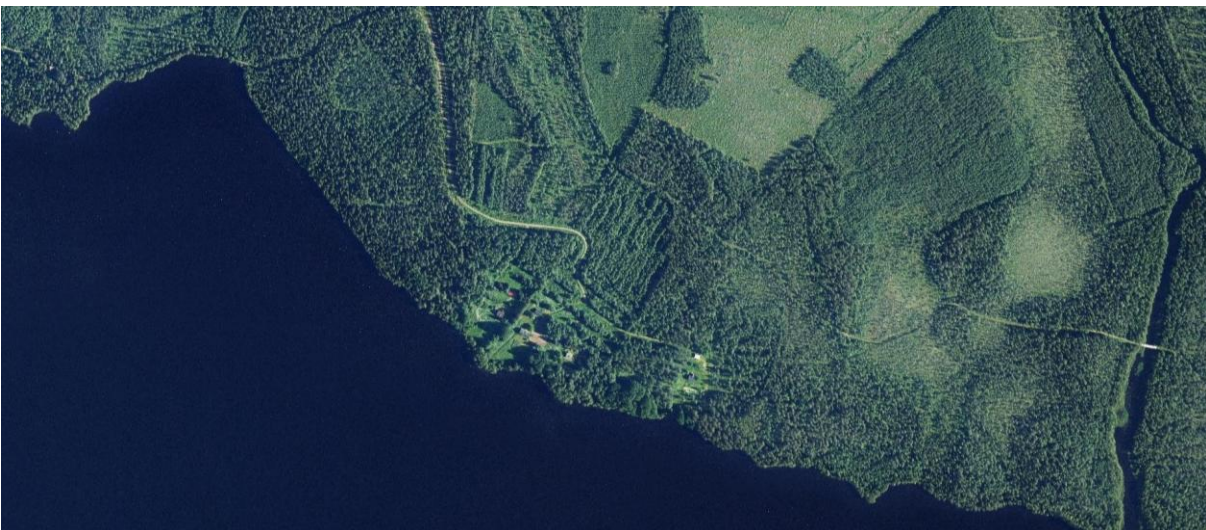

Kuva 3. Vuoden 1959 ilmakuvassa Ranuan taajama erottuu Ranuanjärven lounaisrannoilla Ranuansalmen ympärille rakentuneena kokonaisuutena. Taajaman keskustassa rakentamisen tukeutuu Posiolta Rovaniemelle johtavaan maantiehen, joka noudattaa taajamassa nykyisten Kirkkotien ja Keskustien linjauksia. Taajamassa asutus ja viljelysaukeat keskittyvät Apajalahden rannoille. Taajaman ulkopuolella Ranuanjärven ympärillä erottuvat viljelysaukeina ja asutustihentyminä Leppäranta ja Laivala. (Kuva Ranuan karttapalvelu / MML Historialliset ilmakuvat).

Kuva 4. Vuoden 2020 ilmakuvassa näkyy, kuinka taajama on laajentunut Ranuanjärven länsipuolisille alueille. Keskustassa rakentaminen on tiivistynyt. Kirkkotien pohjoispuolella on edelleen viljelyksessä olevia peltoaukeita. Leppärannan ja Laivalan alueilla viljelysaukeat ovat metsittyneet. (Kuva Ranuan karttapalvelu / Maanmittauslaitos Historialliset ilmakuvat).

Leppäranta

Kuva 5, Kuva 6 ja Kuva 7. Leppärannan alueen kehitys ja viljelysaukeiden metsittyminen näkyy hyvin vuosien 1959, 2003 ja 2021 ilmakuvissa. Vuoden 1959 ilmakuvassa Leppärannan alue erottuu metsän ympäröimänä viljelysaukeana. Pihapiirit sijaitsevat rinnakkain viljelysaukean keskellä, niitä yhdistää toisiinsa rannan suuntainen tie. Alueelle ei johda tietä, sinne lienee kuljettu veneellä taajamasta. Vuoden 2021 ilmakuvassa pihapiirejä ympäröivät umpeenkasvaneet peltoalueet. Alueelle luoteen suunnasta johtava maantie on rakennettu vuoden 2003 jälkeen. (Kuvat Ranuan karttapalvelu / Maanmittauslaitos Historialliset ilmakuvat).

Kuva 8 ja Kuva 9. Leppärannan alueella maisema on sulkeutumassa. Vierekkäisistä pihapiireistä on paikoin yhä näköyhteydet toisiinsa.

Kuva 10. Puusto peittää myös Ranuanjärven suuntaan avautuvia näkymiä.

Laivala

Kuva 11, Kuva 12 ja Kuva 13. Samoin kuin Leppärannassa myös Laivalassa maisema on muuttunut viljelysaukeiden umpeenkasvun seurauksena. Muutos näkyy vuosien 1959, 2003 ja 2020 ilmakuvissa. Vuoden 1959 ilmakuvassa laajimmat viljelysaukeat keskittyivät kylän itäpuolelle alaville alueille, Syvälamesta Ranuanjärveen laskevan ojan varteen. Myös Keskilahden rannalla on viljelyksiä. Nykyään viljelysaukeat keskittyvät kylän keskelle maiseman korkeimmalle kohdalle, teiden varsilla sijaitsevien pihapiirien ympärille. Ojanvarren viljelysaukea on metsittynyt umpeen. (Kuvat Ranuan karttapalvelu / Maanmittauslaitos Historialliset ilmakuvat).

Kuva 14 ja Kuva 15. Laivalantien varressa kylän keskellä maisemakuvaa hallitsee avoin viljelysaukea. Kuvissa näkymä Laivalantie 8 kohdalta kohti pohjoista. Taustalla näkyy Laivalantie 12.

2.2 Suunnittelualueen rakennuskanta

Ranuan taajaman ulkopuolella Ranuanjärven ympärillä on metsäalueita ja harvaa asutusta. Taajaman ulkopuolelle jäävillä alueilla asutus keskittyy järven kaakkoispuolelle Laivalan seudulle sekä järven luoteispohjukkaan Hyyhelöojan ja Pekkalantien väliselle alueelle. Järven pohjoisrannalla pienialaisena tihtymänä erottuu Leppärannan alue.

Järven kaakkoisrannalla Posiontien varressa on muutamia pihapiirejä. Pitkäperän rannoilla on muutama rakennuspaikka. Rakennukset ovat peräisin 1900-luvun lopulta: valtaosa alueen rakennuksista on rakennettu vuoden 1980 jälkeen, muutama rakennus vuosien 1960 ja 1979 välisenä aikana.

Järven itärannalla Laivalan alueella asutus tihtyy teiden varsille viljelyksessä olevien pienten pelto-alueiden keskelle. Alueella sijaitsevat rakennukset ovat peräisin pääosin vuoden 1980 jälkeiseltä ajalta, osin vuosien 1960–1979 väliseltä ajalta. Alueella on kaksi rakennusta jälleenrakennuskaudelta (vuosilta 1945–1959) sekä yksi ennen sotia (ennen vuotta 1944) valmistunut rakennus.

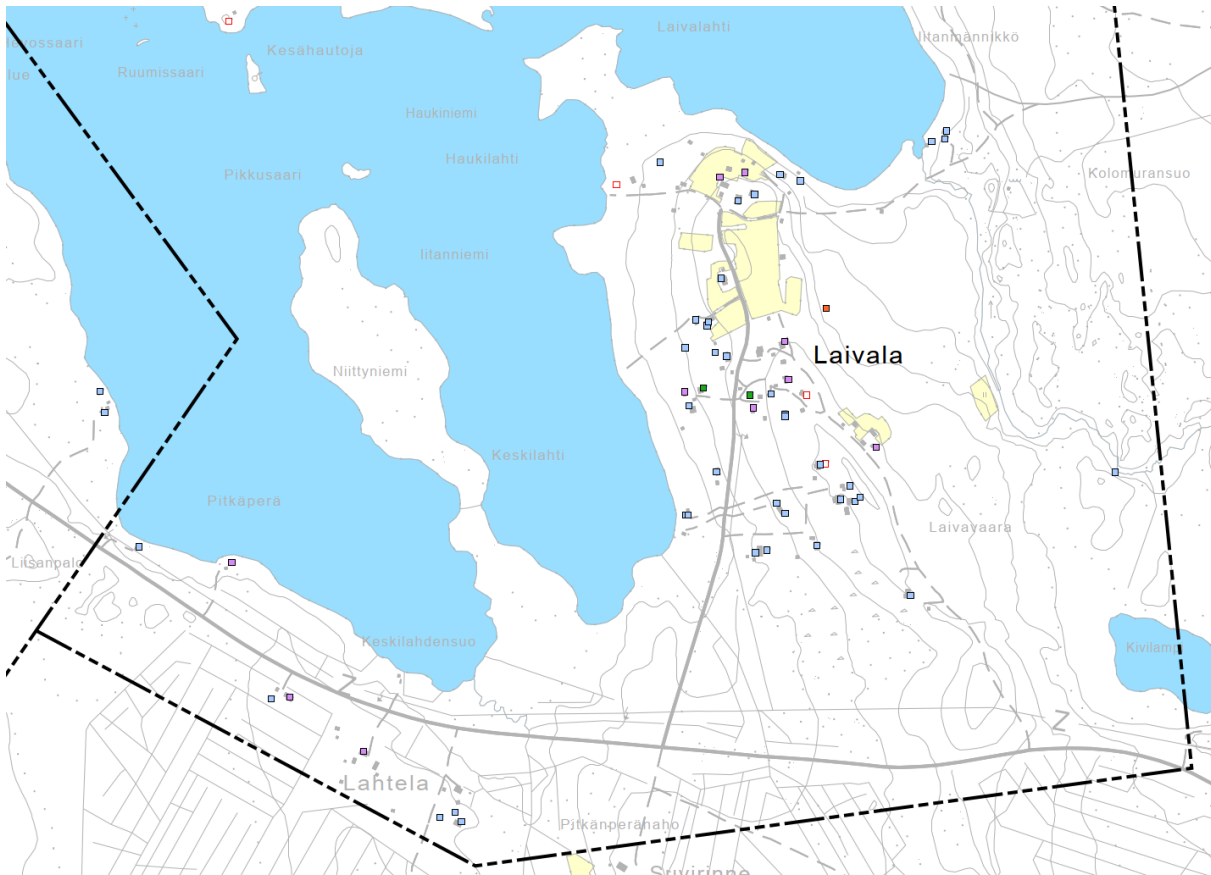
Järven pohjois- ja koillisrannoilla on paikoin muutamia rakennuksia. Valtaosa rakennuksista on valmistunut vuoden 1980 jälkeen, muutamat rakennukset vuosien 1960 ja 1979 välisenä aikana. Leppärannan alueella on yksittäinen ennen vuotta 1944 valmistunut rakennus sekä muutama jälleenrakennuskaudella (1945–1959) valmistunut rakennus.

Järven luoteiskulmalla taajaman liepeillä on Kansanopiston alue, vakinaista asumista sekä teollisuus- ja varastoaluetta. Valtaosa alueella sijaitsevista rakennuksista on valmistunut vuoden 1980 jälkeen, muutamat vuosina 1960–1979.

Rakennusten ikärakenne

Tiedot rakennusvuosista perustuvat rakennus- ja huoneistotietoihin (rahu-tietoihin). Alla olevilla kartoilla eri aikoina rakennetut rakennukset on esitetty eri väreillä seuraavasti:

	Ennen sotia rakennetut rakennukset 0-1944
	Jälleenrakennuskauden rakennukset 1945-1959
	Modernismin kaudella rakennetut rakennukset 1960-1979
	Uusimmat rakennukset 1980-2016
	Puuttuva tieto rakennusvuodesta

Kuva 16. Rakennuskannan kerroksellisuus, Posiontien varsi ja Laivala. Posiontien varressa ja Pitkäperän rannoilla sijaitsevat rakennukset on rakennettu vuoden 1960 jälkeen (violetti merkitä: 1960–1979, vaaleansininen merkitä: 1980–2016). Valtaosa Laivalassa sijaitsevista rakennuksista on rakennettu vuoden 1960 jälkeen. Kylän eteläosassa on kaksi jälleenrakennuskauden rakennusta (vihreä merkitä: 1945–1959) sekä sivummalla kylän itälaidalla yksi ennen vuotta 1944 valmistunut rakennus (punainen merkitä).

Kuva 17. Rakennuskannan kerroksellisuus, Kansanopiston alue ja Leppäranta. Kansanopiston alueella valtaosa rakennuksista on rakennettu vuoden 1980 jälkeen (vaaleansininen merkitä: 1980–2016). Alueella on paikoin muutamia 1960- ja 1970-luvuilla valmistuneita rakennuksia (violetti merkitä: 1960–1979). Leppärannan alueella on neljä jälleenrakennuskauden rakennusta (vihreä merkitä: 1945–1959), kaksi ennen vuotta 1944 valmistunutta rakennusta (punainen merkitä) ja kaksi vuoden 1980 jälkeen valmistunutta rakennusta (vaaleansininen merkitä).

Laivalan rakennuskantaa

Laivalassa valtaosa rakennuksista on varsin tavanomaisia 1900-luvun jälkipuoliskon omakotitaloja. Laivalan kylän ydinalueella on yksittäinen vanha rakennus, joka on LKYT-hankkeen inventointitietojen mukaan rakennettu vuonna 1858. Kylän eteläosassa on kaksi osittain jälleenrakennuskaudelta periytyvää pihapiiriä. Sivummalla kylän itälaidalla sijainnut vanhempi, ennen vuotta 1944 valmistunut rakennus on 6.6.2024 tehdyssä maastotarkistuksessa todettu kadonneeksi, rakennus lienee purettu.

2.3 Valtakunnallisesti arvokkaat kohteet

Suunnittelualueella ei ole valtakunnallisesti arvokkaiksi määriteltyjä alueita tai kohteita.

Pyramidikattoiset kesänavetat on rakennustyyppinä mukana valtakunnallisessa inventoinnissa valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Kuvauksen mukaan:

"Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. lissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-lissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena." (Museovirasto 2009)

Ranualla on useita pyramidikattoisia kesänavettoja. Yksi niistä sijaitsee Ranuan taajamassa Pappilanniemiessä Rantatien varrella, kaksi (Ranua ja Mäkiranta) sijaitsee Ranuanjärven pohjoispuolella Musalahden rannan tuntumassa. Ranualla sijaitsevia pyramidikattoisia kesänavettoja ei mainita valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden kuvauksessa eivätkä ne ole mukana Museoviraston karttapalvelun kartalla. Rakennustyyppinä Ranuan kesänavetat kuitenkin liittyvät samaan perinteeseen kuin arvokohteina huomioidut kesänavetat.

Kuva 18. Ranuan Pappilanniemiessä Rantatien varrella on perinteinen pyramidikattoinen navettarakennus. Rakennusta on kunnostettu, mm. katto on uusittu. (Kuva vuodelta 2004).

2.4 Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

Suunnittelualueella ei ole maakunnallisesti arvokkaiksi määriteltyjä alueita tai kohteita.

3. Inventoinnin tulokset

3.1 Arvottamisen periaatteet

Rakennettu ympäristö kokonaisuutena, samoin kuin yksittäiset rakennukset, rakennelmat ja muut ympäristön osat, sisältävät erityyppisiä arvoja. Yksittäisten kohteiden merkityssisältö käsittää tavallisesti useita eri arvoja. Arvot vaikuttavat monella eri tasolla: ympäristön kauneus synnyttää esteettistä mielihyvää ja ajallinen kerroksellisuus auttaa ymmärtämään historiaa ja yhteiskunnan muutoksia. Taloudellinen arvo taas on luonteeltaan hyvinkin konkreettinen ja aikaan sidottu.

Rakennetun ympäristön tai yksittäisen rakennuksen kulttuurihistoriallinen merkittävyys koostuu sen sisältämistä yksittäisistä arvoista. Kulttuurihistoriallinen merkittävyys liittyy paitsi kohteen merkitykseen dokumenttina, eli sen kykyyn kertoa oman aikansa historiallisista, rakennustaiteellisista ja yhteiskunnallisista olosuhteista, myös sen asemaan osana visuaalista ympäristökokonaisuutta. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde on tärkeä ja monipuolinen menneisyyden dokumentti, joka symbolisoi eri aikakausina vallinneita arvostuksia, pyrkimyksiä ja olosuhteita.

Arvottamisessa tavoitteena on tunnistaa alueiden ja kohteiden kulttuurihistoriallinen merkittävyys ja ominaisluonne suhteutettuna laajempaan kulttuuriympäristökokonaisuuteen, alueen historiaan, rakennustyyppien historiaan tai historialliseen ilmiöön.

Kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden inventoinneissa yleisesti käytetyssä arvottamismallissa rakennetun ympäristön arvot on jaettu rakennushistoriallisiin tai rakennustaiteellisiin / arkkitehtonisiin, historiallisiin sekä maisemallisiin arvoihin / ympäristöarvoihin.

Rakennushistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokas (R) kohde tai alue ilmentää aikansa tai ympäristönsä rakennustapaa, ihanteita ja tekniikkaa. Se voi edustaa jotain arkkitehtonista tyyliä tai tyyli-vaikutteita, jollakin tavalla mielenkiintoista, harvinaista tai tyypillistä rakennusteknistä ratkaisua tai rakennustyyppiä, tai tietylle ajalle tai sosiaaliryhmälle tyypillistä rakentamisen tapaa. Se voi osaltaan kertoa mm. tyylin, rakennustekniikan, työtapojen sekä elintapojen kehityksestä. Kohteiden arvottamisessa kiinnitetään huomiota mm. kohteen esteettiseen laatuun eli sen kauneusarvoihin, rakennustaiteelliseen toteutukseen, kohteen harvinaisuusluonteeseen tai sen edustavuuteen jonkin aikakauden tyyppiesimerkinä.

Historiallisesti arvokas (H) kohde tai alue liittyy tärkeään tai olennaiseen historialliseen prosessiin, ilmiöön, tapahtumaan tai esimerkiksi paikallis- tai henkilöhistoriaan: sen rakentamisen historiaan, rakennuksessa asuneiden henkilöiden elämänvaiheisiin taikka teollisuuden tai maanviljelyksen historiaan. Historiallisesti merkittäviä ovat esimerkiksi asutus-, elinkeino-, sivistys- ja hallinto- sekä kirkko- ja sota-historiaan liittyvät kohteet. Useissa kohteissa yhdistyy monenlaisia kulttuurihistoriallisia arvoja.

Maisemallisesti arvokkaassa (M) kohteessa ympäristöarvot ovat tärkeitä. Maisemallisesti arvokas kohde tai alue voi olla merkittävä kulttuurimaisema, rakennettu kokonaisuus tai olennainen osa tällaista kokonaisuutta, joka antaa edustavan kuvan seudun kulttuurihistorialle luonteenomaisista tai erikoislaituisista piirteistä tai liittyy luontevasti ympäröivään luonnon- tai kulttuurimaisemaan. Kohde saattaa olla osa arvokasta ympäristökokonaisuutta, muodostaa oman maisemallisen kokonaisuuden tai olla maiseman maamerkki. Yksittäinen rakennus voi olla maisemallinen kiintopiste tai kohteella voi olla merkitystä osana ajallisesti tai tyyllisesti kerroksellista kokonaisuutta. Ympäristöllisten arvojensa vuoksi merkittävä maisemallinen kohde voi laajuutensa perusteella olla joko lähimaisema eli miljö tai maisemakokonaisuus. Kauneusarvojen ohella kohteet sisältävät runsaasti historiallisia ja rakennushistoriallisia arvoja.

3.2 Kohteet

Inventoinnin yhteydessä mahdollisina arvokohteina on tarkastettu kaikkiaan 11 kohdetta. Numerot viittaavat kohteiden numeroihin kartalla:

- 1 Pyramidikattoinen kesänavetta / Ranua
- 2 Haapakumpu
- 3 Tuliniemi
- 4 Koivuranta
- 5 Laivala
- 6 Lepola (Laivala)
- 7 Laivalan aitat (luhtiaitta, pikkuaitta, sauna, isoaitta)
- 8 Vaaralan aitta
- 9 Määttälä
- 10 Paukunpaikka
- 11 Vanha Alatalo
- 12 Leppäranta
- 13 Pyramidikattoinen kesänavetta / Mäkiranta

3.3 Kohdekortit

1 Pyramidikattoinen kesänavetta / Ranua

Pyramidikattoinen kesänavetta sijaitsee Ranuanjärven Mustalahden pohjoisrannalla, ranta-alueella kulkevan Rajalta-rajalle -ulkoilureitin varrella.

Navetta on pohjakaavaltaan neliön muotoinen. Ulkoasua hallitsee pyramidin muotoinen korkea katto, jonka huipulla on tuuletushormi. Katossa on pärekate. Seinissä on pystysuuntainen, käsittelemätön lautaverhous.

Pyramidikattoinen kesänavetta on rakennustyyppinä erityinen. Rakennuksen muoto on toteutettu siten, että siinä toimii luonnollinen ilmankierto. ”Kun lehmät tuotiin kesänavettaan sisälle, ilma nousi niistä lähtevän lämmön vuoksi ylöspäin. Kun kattorakennelma oli pyramidin muotoinen, niin ylhäällä olevasta räppänästä pääsi ilma ylös ja vei sitä kautta kaikki hyttysset pois. Se oli lehmille hyvä juttu, kun siellä pystyttiin lypsämään niin, että hyttysset eivät häirinneet ... perimätieto olettaa, että ne ovat on lähteneet kotarakennelmista ... rakennusten toimintaperiaate on sama, mutta muoto eri: kodan pyöreys vaihtui kesänavetoissa neliön muotoon.” (<https://yle.fi/uutiset/3-9053916>).

Kesänavetta on rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas rakennus. Se edustaa harvinaiseksi käynnyttä perinteistä rakennustyyppiä. Se on ominaispiirteiltään hyvin säilynyt. Muun muassa pärekate on säilynyt. Ulkoilureitin varrella kesänavetta hahmottuu pienimuotoisena, paikallisena maamerkkirakennuksena.

Paikallisesti arvokas: R, H, M

2 Haapakumpu

Leppärannan alueella on kolmesta väljästi rinnakkain sijaitsevasta pihapiiristä muodostuva kokonaisuus. Osoitteessa Leppärannantie 34 sijaitsee jälleenrakennuskaudella rakennettu asuinrakennus ja sitä vastapäätä yksittäinen talousrakennus.

Rakennukset sijaitsevat eri kiinteistöllä kuin viereinen Tuliniemi (kohde 3), mutta osoite on molemmilla sama, Leppärannantie 34. Jälleenrakennuskaudella rakennetut tontit lienee erotettu vanhasta tilasta.

Asuinrakennus on jälleenrakennuskauden asuinrakennuksille tyypilliseen tapaan noppamainen satulakattoinen rakennus. Rakennuksessa on kolmiorimahuopakate ja pystyrimaudoituksella vuoratut julkisivut. Ikkunat on vastikään uusittu ja pihan puolelle on rakennettu uusi satulakattoinen kuisti.

Talousrakennus on vaatimaton rankorakenteinen vajarakennus. Vajan katto on romahtanut.

Asuinrakennus on melko tavanomainen oman aikakautensa rakennus, jota on myöhemmin uudistettu. Pihapiirin talousrakennukset ovat kadonneet tai katoamassa. Kokonaisuuteen ei liity erityisiä arvoja.

3 Tuliniemi

Tuliniemi lienee vanha tila, jonka mukaan alue on saanut nimensä. Tuliniemi sijaitsee eri kiinteistöllä kuin viereinen Haapakumpu (kohde 2), mutta osoite on molemmilla sama, Leppärantatie 34.

Pihapiiriin kuuluvat oletettavasti viimeistään 1900-luvun alkukymmeninä rakennettu asuinrakennus ja sitä vastapäätä sijaitseva talousrakennus / navetta. Pihapiirissä on myös maitolaituri.

Asuinrakennus on pohjamuodoltaan suorakaitteen muotoinen rakennus, jossa on kolmiohuopakatteinen satulakatto ja pystyrimaudoituksella verhoillut julkisivut. Pihan puolella on poikkipääty. Pihan puolella lienee ollut alkuaan kuisti, joka on purettu pois. Sisäänkäynnissä on peiliovet. Ikkunat ovat T-karmi-ikkunat, joissa ylin ruutu on jaettu siroilla pystypuitteilla kolmeen osaan. Ikkunoissa on jugend-tyylin vaikutteita, mikä viittaa rakennuksen olevan peräisin 1910- tai 1920-luvulta. Ullakkokerroksen ikkunoita kehystävissä vuorilaudoissa on koristeleikkaukset, ensimmäisessä kerroksessa vuorilaudoat ovat malliltaan pelkistetyt.

Pihan koillislaidalla asuinrakennusta vastapäätä on hirsirakenteinen navettarakennus. Siinä on kolmiorimahuopakatteinen satulakatto, vuoraimattomat julkisivut ja nelikulmaiset, kuusiruutuiset ikkunat. Pitkiä seiniä tukevat följärit.

Pihapiirillä on rakennushistoriallista arvoa 1900-luvun alun rakennusperinnettä edustavana kokonaisuutena. Tuliniemi lienee yksi alueen vanhoista kantatiloista. Asuinrakennukseen on tehty myöhemmin muutoksia, mutta myös alkuperäisiä piirteitä on säilynyt.

Paikallisesti arvokas: R

4 Koivuranta

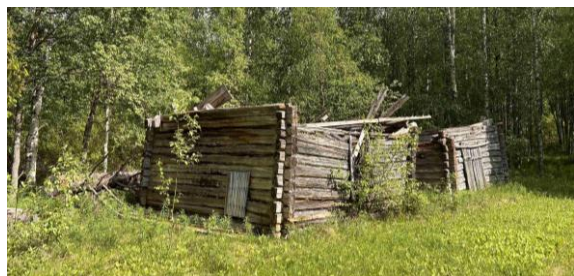
Koivurannan pihapiiri sijaitsee Tuliniemen pihapiirin vieressä, osoitteessa Leppärannantie 36. Pihapiirissä on jälleenrakennuskaudella rakennettuja rakennuksia: asuinrakennus sekä kolme talousrakennusta, navetta, aitta ja lato. Pihassa on myös kaivo.

Asuinrakennuksen ulkoasu on jälleenrakennuskaudelle tyypillinen. Rakennuksessa on kolmiorimahuopakatteinen satulakatto ja pystyrimalaudoituksella verhoillut julkisivut. Pihan puolella on satulakattoinen kuisti, sisään johtaa alasasta paneloitu ovi, jonka yläosassa on lasiruutu. Ikkunat ovat nelikulmaiset, pystypuitteilla kahteen osaan jaetut. Pihan puolella on muita leveämpi kolmiruutuinen ikkuna.

Talousrakennukset ovat hirsirakenteisia ja vuoraamattomia. Navettarakennus on muita suurempi. Sen katto on romahtanut.

Asuinrakennus on hyvin säilynyt esimerkki jälleenrakennuskauden rakennusperinteestä. Talousrakennuksille on arvoa osana pihapiirikokonaisuutta, mutta itsessään ne ovat varsin tavanomaisia maaseudun talousrakennuksia.

Paikallisesti arvokas: R

5 Laivala

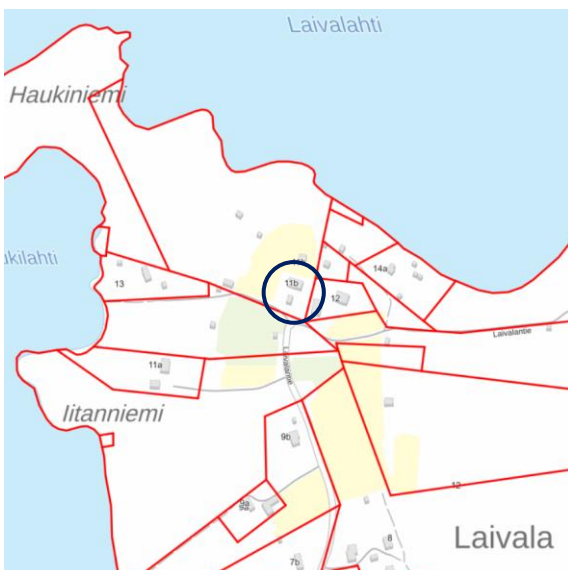
Vanha rakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Laivalan kylän keskellä, osoitteessa Laivalantie 11b. Rakennus on osa pihapiiriä, jossa on myös 1970-luvun tiiliverhoiltu omakotitalo. Pienikokoinen rakennus sijaitsee omakotitalon edustalla kylätien varressa.

Rakennus on kuulunut paikalla aikanaan sijainneen Laivalan pihapiirin rakennuksiin. Laivalan tila on yksi alueen kantatiloista, jonka mukaan kylä on saanut nimensä. Laivalan rakennuksista on edelleen jäljellä myös asuinrakennukseksi muutettu riihi, kolme aittaa ja sauna. Kyseiset rakennukset on huomioitu tässä inventoinnissa eri kohteina: kohde 6 Lepola (Laivala) ja kohde 7 Laivalan aitat.

Rakennuksessa on koteloidut ristinurkat, mistä päätellen se on hirsirakenteinen. Rakennuksessa on peltikate, pystylomalaudoituksella verhoillut julkisivut ja nelikulmaiset, kaksiruutuiset ikkunat. Rakennusta on aikojen kuluessa muutettu ja uudistettu.

Rakennuksella on maisemallista arvoa jäänneenä vanhasta rakennusperinteestä. Se erottuu kyläkuvassa ominaispiirteiltään uusista omakotitaloista poikkeavana rakennuksena, mikä tuo miljööseen ajallista kerroksellisuutta.

Arvoa osana kyläkuvaa: M

Ilmakuva vuodelta 1959. Laivala (Laivalantie 11b) on esitetty kuvassa ympyröitynä.

6 Lepola (Laivala)

Lapin kulttuuriympäristöt tutuiksi-inventoinnissa huomioidaan arvokohteena riihi / asuinrakennus, joka on rakennettu vuonna 1858. Inventoinnissa rakennus on nimellä Laivala.

Kyseessä on vanha riihi, joka on muutettu asuinrakennukseksi. Se lienee kuulunut Laivalan tilan pihapiiriin. Laivalan päärakennus näkyy vielä vuoden 1959 ilmakuvassa. Rakennus on sittemmin purettu. Nykyään sen paikalla on uudehko omakotitalo.

Rakennus sijaitsee Laivalahtea kohti viettävässä rinteessä kylän pohjoisosassa, osoitteessa Laivalantie 14b. Rakennus on hirsirakenteinen ja julkisivuiltaan vuoraamaton. Katteena on pelti.

Ikänsä puolesta rakennuksella on rakennushistoriallista arvoa esimerkkinä vanhasta rakennusperinteestä.

Paikallisesti arvokas: R

Kohteeseen kuuluvat myös asuinrakennukseksi muutetun riihen vieressä sijaitsevat luhtiaitta ja talousrakennus (luultavimmin sauna). Ne on huomioitu kohteessa 7 Laivalan aitat.

Ilmakuva vuodelta 1959. Laivalantie 14b on esitetty kuvassa ympyröitynä. Sen pohjois- ja koillispuolilla sijaitsevat sauna ja aitta.

7 Laivalan aitat

Laivalan kantatilan vanhoihin rakennuksiin kuuluvat vanhan rakennuksen (kohde 5 Laivala) ja asuinrakennukseksi muutetun vanhan riihen (kohde 6 Lepola) lisäksi kolme aittaa ja talousrakennus, joka oletettavasti on sauna. Niistä luhtiaitta ja sauna sijaitsevat asuinrakennukseksi muutetun riihen yhteydessä, pikkuaitta ja iso aitta (riihi ja riihilato?) metsän reunassa Laivalan pihapiirin länsipuolella.

Laivalan vanhan pihapiirin koilliskulmalla, asuinrakennukseksi muutetun riihen vieressä, sijaitseva aitta on komea hirsirakenteinen luhtiaitta. Rakennus on vuoraamaton, katteena on poimulevy. Ylimpien hirsien päät ovat ulkonevat ja niissä on pykälletyt koristeleikkaukset. Aitan vieressä on oletettu saunarakennus. Se on osittain hirsirakenteinen ja vuoraamaton. Toinen pääty on rankorakenteinen, julkisivuissa on pystyrimaverhous.

Aittarakennuksilla on rakennushistoriallista arvoa esimerkkinä vanhasta rakennusperinteestä. Luhtiaitta on komea ja hyvin säilynyt.

Paikallisesti arvokas: R (luhtiaitta ja pikkuaitta)

Arvoa osana kyläkuvaa: M (muut)

Luhtiaitta (aitta 1), pikkuaitta (aitta 2) ja iso aitta (aitta 3).

Luhtiaitta.

Pikkuaitta.

Sauna.

Iso aitta (riihi ja riihilato?).

8 Vaaralan aitta

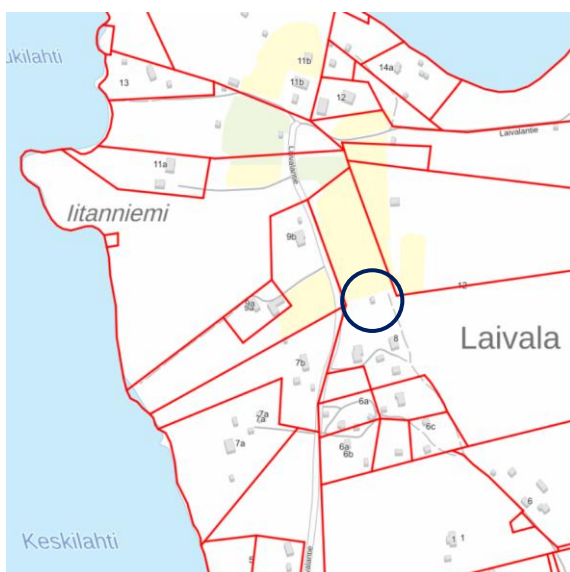
Hirsiaitta liittyy osoitteessa Laivalantie 8 sijaitsevaan Vaaralan pihapiiriin. Aitta sijaitsee pihapiirin pohjoispuolella metsän ja pellon rajalla.

Pihapiirin muihin rakennuksiin ei liity erityisiä arvoja. Pihapiirissä on ulkoasun perusteella arvioituna 1960-luvun lopulla / 1970-luvun alussa rakennettu asuinrakennus sekä 1900-luvun puolivälin jälkeen rakennettuja talousrakennuksia.

Aitta on hahmoltaan kapea ja korkea. Ulkoseinät ovat käsittelemättömät ja vuoraamattomat hirsiseinät. Katteena on pelti.

Aitalla on arvoa ennen muuta osana kyläkuva. Itsessään se on perinteinen, joskin melko tavanomainen, maaseudun talousrakennus.

Arvoa osana kyläkuva: M

9 Määttälä

Pihapiiri sijaitsee Laivalan kylän eteläosassa pienen matkan päässä kylätiestä, osoitteessa Laivalantie 7a. Pihapiiri muodostuu eri-ikäisistä rakennuksista. Vanhempi asuinrakennus on rakennettu jälleenrakennuskaudella, talousrakennukset samoihin aikoihin. Pihapiirissä on myös uudempi, 1900-luvun lopulla rakennettu asuinrakennus.

Vanhempi asuinrakennus edustaa jälleenrakennuskauden rakennusperinnettä. Rakennuksessa on kolmiorimahuopakatteinen satulakatto, vaakaponttilaudoituksella verhoillut julkisivut ja nelikulmaiset, pystypuitteella kahteen osaan jaetut ikkunat. Pihan puolella on satulakattoinen umpikuisti. Rakennukseen on tehty joitakin ikkunamuutoksia. Pääsisäänkäynnin ovi ja portaat lienee uusittu.

Pihapiiriä rajaavat vanhemman asuinrakennuksen kanssa samoihin aikoihin rakennetut sauna-rakennus / pikkupuoli ja aitta / liiteri. Talousrakennukset ovat melko tavanomaisia oman aikakautensa rakennuksia.

Jälleenrakennuskauden asuinrakennus tuo omaa aikakauttaan edustavan lisän Laivalan kylämiljööseen. Sillä on miljöön kerroksellisuuden kannalta merkitystä osana kyläkokonaisuutta. Vanhat talousrakennukset ovat osa pihapiiriä. Kokonaisuuteen ei liity itsessään erityisiä rakennushistoriallisia arvoja.

Arvoa osana kyläkuva: M

10 Paukunpaikka

Rakennus sijaitsee Laivaan kylässä keskeisellä paikalla kylätien varressa, osoitteessa Laivalantie 6a.

Rakennus muodostuu kahdesta erikorkuisesta siivestä. Tien puolella keskellä on kahden kerroksen korkuinen kuisti. Julkisivut on verhoiltu pystyrimalaudoituksella. Satulakatossa on pala-huopakate, räystäitä korostavat leveät laudoitukset. Ikkunoita kehystävät koristeelliset vuorilaudat. Rakennuksen edessä on laaja terassi.

Rakennus on rahu-tietojen mukaan rakennettu jälleenrakennuskaudella. Rakennuksen ulkoasu on myöhemmin uudistettu. Nykyisessä asussaan rakennus näyttää uudisrakennukselta, sitä ei pysty tunnistamaan jälleenrakennuskauden rakennukseksi.

Rakennukseen ei liity erityisiä arvoja.

11 Vanha Alatalo

Pihapiiri sijaitsee kylän kaakkoislaidalla vanhan maantien varrella, osoitteessa Vanha Laivalantie 6. Pihapiirissä on vanha asuinrakennus, uudempi asuinrakennus ja vanha talousrakennus.

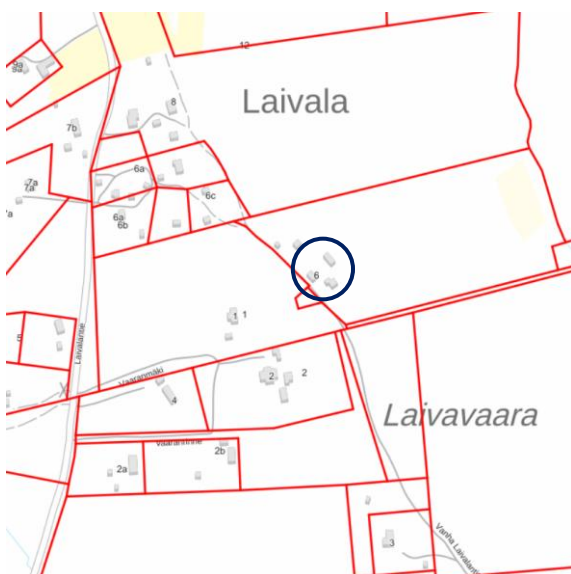
Vanha asuinrakennus on ulkoasustaan päätellen rakennettu 1800-luvun jälkipuoliskolla tai viimeistään 1900-luvun alussa. Rakennuksessa on koteloidut pitkänurkat, mistä voi päätellä sen olevan hirsirakenteinen. Julkisivut on verhottu pystyrimalaudoituksella. Katteena on kolmiorimahuopakatteinen satulakatto. Ikkunat ovat kaksipuitteiset ja kuusiruutuiset, niitä kehystävät pelkistetyt vuorilaudat, joiden sivuilla yläkulmissa on koristeaiheet.

Uudempi asuinrakennus on rahu-tietojen mukaan rakennettu vuoden 1960 jälkeen. Rakennuksessa on jälleenrakennuskauden asuinrakennuksen piirteitä, joten se lienee rakennettu 1960-luvun alussa. Rakennuksessa on satulakatto, vaakaponttilaudoituksella verhoillut julkisivut ja 1960-luvun rakennuksille tyypilliseen tapaan jälleenrakennuskauden rakennuksia suuremmat ikkunat, joissa on epäsymmetrinen puittejakko.

Talousrakennus on hirsirakenteinen ja vuoramatton. Rakennuksessa on peltikate. Talousrakennus lienee rakennettu samoihin aikoihin vanhemman asuinrakennuksen kanssa.

Vanhempi asuinrakennus ja talousrakennus ovat rakennushistoriallisesti arvokkaita kylän vanhinta kerrostumaa edustavina rakennuksina. Molemmat rakennukset ovat myös vanhassa asussaan varsin hyvin säilyneitä.

Paikallisesti arvokas: R, M

12 Leppäranta

Pihapiiri sijaitsee Leppärannan alueella Leppärannantien varressa, pienen matkan päässä Koirurannan pihapiiristä. Pihapiirissä on kaksi rakennusta: asuinrakennus ja talousrakennus.

Leppäranta on tiettävästi vanhin Leppärannan alueella sijaitsevista pihapiireistä. Paikallisen tiedon mukaan Leppäranta on vuonna 1911 rakennettu kruununtorppa.

Vanha asuinrakennus on todennäköisesti peräisin 1900-luvun alusta. Rakennuksen ulkoasu on hyvin säilynyt. Julkisivut on verhottu pystyrimalaudoituksella. Katteena on kolmiorimahuopakatteinen satulakatto. Ikkunat ovat kuusiruutuiset ristikarmi-ikkunat, niitä kehystävät pelkistetyt vuorilaudat, joiden sivuilla yläkulmissa on koristeaiheet. Pihan puolella on korkea satulakattoinen kuisti. Kuistin julkisivuissa on alaosissa pystyrimalaudoitus, ikkunoiden alareunan kohdalla olevan vaakalistan yläpuolella sileä vaakalaudoitus. Kuistin kulmissa pääoven molemmin puolin on suuret ikkunat. Oven päällä on vaakasuuntainen kolmiruutuinen ikkuna ja kuistin yläosassa neliruutuinen ikkuna. Kuistille johtavat uusrenessanssityyliset puiset peiliövet.

Talousrakennus on hirsirakenteinen ja vuoraa-maton. Rakennuksessa on peltikate.

Pihapiirissä jäljellä olevat rakennukset, asuinrakennus ja talousrakennus, ovat rakennushistoriallisesti arvokkaita kylän vanhinta kerrostumaa edustavina rakennuksina. Asuinrakennus on vanhassa asussaan varsin hyvin säilynyt. Julkisivujen detaljit edustavat 1900-luvun alun rakennusperinnettä.

Paikallisesti arvokas: R

13 Pyramidikattoinen kesänavetta / Mäkiranta

Pyramidikattoinen kesänavetta sijaitsee Ranuanjärven Mustalahden pohjoisrannalla, Mustaniementien varressa sijaitsevan loma-asunnon pihapiirissä.

Mäkirannan kesänavetta on rakennettu paikallisen tiedon mukaan 1950-luvun alussa. Navetta on pohjakaavaltaan neliön muotoinen. Navetassa on pyramidin muotoinen korkea katto, jonka huipulla on tuuletushormi. Katteena on käsittelemätön, harmaantunut lautakatto. Seinissä on pystysuuntainen, käsittelemätön lautaverhous. Julkisivujen keskellä on lautovet kaakon ja luoteen puolilla. Vaakasuuntaiset ikkunat sijaitsevat seinien yläosissa räystäiden alla. Ikkunoiden puitejaosta päätellen kesänavettaan on kierrätetty vanhat, mahdollisesti asuinrakennukseen aikanaan kuuluneet kolmijakoiset ikkunat, jotka on asennettu vaakasuuntaan.

Pyramidikattoinen kesänavetta on rakennustyyppinä erityinen. Vastaavan kaltaisia kesänavetoita on Ranualla useita.

Mäkirannan kesänavetta on rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas rakennus. Se edustaa harvinaiseksi käynnyttä perinteistä rakennustyyppiä. Se on ominaispiirteiltään kohtuullisen hyvin säilynyt. Rakennuksessa on mielenkiintoista kerroksellisuutta, mm. ikkunoiksi on kierrätetty vanhat ikkunat.

Paikallisesti arvokas: R, H

4. Yhteenveto – arvokohteet ja suositukset

NRO	NIMI	ARVO-LUOKKA	ARVOT	ARVOSTATUS
1	Pyramidikattoinen kesänavetta / Ranua	PK	R, H, M	Arvokohde
2	Haapakumpu	-	-	Ei erityisiä arvoja
3	Tuliniemi	PK	R	Arvokohde
4	Koivuranta	PK	R	Arvokohde
5	Laivala	-	M	Arvoa osana kyläkuva
6	Lepola (Laivala)	PK	R	Arvokohde
7	Laivalan aitat	PK	R / M	Arvokohde (luhtiaitta ja pikkuaitta) Muilla arvoa osana kyläkuva
8	Vaaralan aitta	-	M	Arvoa osana kyläkuva
9	Määttälä	-	M	Arvoa osana kyläkuva
10	Paukunpaikka	-	-	Ei erityisiä arvoja
11	Vanha Alatalo	PK	R, M	Arvokohde
12	Leppäranta	PK	R	Arvokohde
13	Pyramidikattoinen kesänavetta / Mäkiranta	PK	R, H	Arvokohde

5. Lähteet

Itsenäisyyden ajan rakennusperintö Lapissa. Lapin rakennusperinne ry, 2017

Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi (LKYT) -hankkeen aineistot

Ranuan kirkonkylän osayleiskaava (hyväksytty 10.6.2019, lainvoimainen 7.8.2019) / kaavaselostus

Rovaniemen – Itä-Lapin maakuntakaava, kulttuuriympäristökohteet. Lapin liitto 10.11.2014

